

SƏHƏR HİDAYƏT qızı ORUCOVA

Filologiya üzrə elmlər doktoru, professor

BDU, Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı kafedrasının müdiri

HEYDƏR ƏLİYEV SİYASƏTİNDƏ MİLLİ-MƏNƏVİ DƏYƏRLƏR

Hər bir xalq öz adət-ənənələri, tarixi, dili ilə dəyər tapır. Milli-mənəvi dəyərləri qorumaq və inkişaf etdirmək xalqın müqəddəratıdır. Ümummilli Lider Heydər Əliyev ölkəmizə rəhbərlik etdiyi bütün dövrlərdə — istər 1969-cu ildə Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi seçiləndən sonra, istərsə də müstəqil Azərbaycan Respublikasının Prezidenti olandan sonra milli-mənəvi dəyərləri ön planda tutaraq onun qorunmasında və inkişafında böyük rol oynamışdır. Heydər Əliyevin siyasi və ictimai görüşlərinin sayəsində milli-mənəvi və əxlaqi dəyərlərimiz, adət-ənənələrimiz bütün istiqamətlərdə qorunmuşdur. Heç şübhəsiz ki, onun müdriklik fəlsəfəsinin əsasında da məhz milli-mənəvi dəyərlərimiz dayanır.

Ulu Öndərin hakimiyyət illərinə diqqət yetirsək, onun siyasətinin mənəvi əsaslarını təşkil edən başlıca prinsipləri müxtəlif istiqamətlərdə qruplaşdırı bilərik.

Əvvəlcə onu qeyd edək ki, Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərlik etdiyi ilk vaxtlardan etibarən, folklor və folklorşünaslığa münasibət müsbət mənada dəyişdi. “Əvvəlki onilliklər üçün yasaq olan "Dədə Qorqud", "Oğuz", "Oğuz yurdu", "Ozan", "Türk mədəniyyəti", "Qan yaddaşı" anlayışları respublikada yaranmış münbit zəmindən nəşət taparaq, elmi toplantılarda, ədəbi-mədəni yığıncaqlarda, kitablarda, mətbuatda, radio-televiziya verilişlərində geniş təmsil olundu”(3). Bu sahədə araşdırmaların genişlənməsi üçün 1994-cü ildə Milli Elmlər Akademiyasında xüsusi elmi statusa malik Folklor Elmi-Mədəni Mərkəzinin yaradılması, 1998-ci ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyətinin qərarı ilə folklor işinin xüsusi tələblər səviyyəsində qurulması, uzunmüddətli tədbirlər planının hazırlanması Ulu Öndərin uzaqgörən siyasəti ilə bağlı idi. 2003-cü

ildən isə AMEA-nın Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutu nəzdindəki Folklor Elmi-Mədəni Mərkəzinin müstəqil elmi tədqiqat qurumuna - Folklor İnstitutuna çevrilməsi bu sahəyə olan diqqət və qayğısı idi. 2002-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisində qəbul edilən "Folklor haqqında Qanun"unun Ulu Öndər tərəfindən təsdiqi bu sahəyə olan diqqət və qayğının təzahürü idi.

"Kitabi-Dədə Qorqud" dastanına yeni nəfəs:

Heydər Əliyev rəhbərlik etdiyi bütün dövrlərdə "Kitabi-Dədə Qorqud"un araşdırılmasını diqqətdə saxlamışdır. 1997-ci il aprelin 20-də "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanlarının 1300 illik yubileyi haqqında" Fərman və 1999-cu il fevralın 21-də "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanının 1300 illik yubileyi üzrə Dövlət Komissiyasının tədbirlər planı haqqında Sərəncam bunun bariz nümunəsidir. Onun sədrliyi ilə Dövlət Komissiyasının 1999-cu il 16 fevral, 1999-cu il 8 aprel və 2000-ci il 11 mart tarixli üç iclası keçirilmişdir. Heydər Əliyev öz nitq və çıxışlarında Azərbaycan xalqının dünyagörüşünün təşəkkül tapmasında "Kitabi-Dədə Qorqud"un misilsiz rolunu xüsusi qeyd etmişdir. Ulu Öndər rəhbər olduğu illərdə dastanın tədqiqatçıları olmuş Məmməd Arif Dadaşzadə, Həmid Araslı, Məmmədhüseyn Təhmasib, Əbdüləzəl Dəmirçizadə kimi fədakar alimlərin xidmətlərini yüksək qiymətləndirmişdir.

Aşıq yaradıcılığına töhfə:

1970-80-ci illərdə ayrı-ayrı bölgələrdə saz məktəblərinin açılması, aşıq ansambllarının qurulması, aşıq muzeylərinin yaradılması Heydər Əliyevin dəyərlərə olan sadıqlıyından irəli gəlir. 1978-ci ildə Cəbrayılada "Qurbani saz bayramı" tədbirinin təşkili, 1979-cu ildə Gəncədə "Çəsmə" folklor teatrının, 1980-ci ildə aşıq qızlar ansamblının yaradılması aşıq yaradıcılığına olan diqqətdən irəli gəlirdi.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 1972-ci ildə Aşıq Ələsgərin 150 illik, 1981-ci ildə isə Aşıq Alının 180 illik yubileylərinin qeyd olunması haqqında imzaladığı sərəncamlar təkcə Aşıq Ələsgər və Aşıq Alı irsinin deyil, Göyçə aşıq mühitinin öyrənilməsinə vüsət verdi. Bununla belə, 1972-1973-cü illərdə Azərbaycan Elmlər Akademiyası Aşıq Ələsgərin ədəbi irsini əhatə edən ikicildliyi hazırlayıb nəşr etdirmiş, 1975-ci ildə Aşıq Alının, 1976-cı ildə Zödlü Abdullanın əsərləri ilk dəfə kitab halında işıq üzünə çıxmışdır. Bundan başqa, Aşıq Şəmşirin anadan olmasının 110 illik yubileyinin keçirilməsi barədə Sərəncamın imzalanması, Göygöl rayonundakı musiqi məktəbinə və küçəyə onun adının verilməsi, məktəbin həyatında abidəsinin ucaldılması dahi liderin islahatlarındandır.

Ümummilli Liderin Aşıq yaradıcılığına olan diqqət və qayğısından təsirlənən aşıqlar ona şeirlər həsr etmiş, dastanlar qoşmuşdur. Aşıq Şəmşirin şeirləri bunun bariz nümunəsidir:

Möhürlə yazılıb xalqın qəlbina,
Edir naxələfin ömrünü təbah,
Silinməz tarixdən adı Heydər.
Gülür xalqın üzünə, daha çəkmir ah.
Qəhrəman ellərdən alıb dərslərini,
Qaranlıq gecəni eyləyib sabah,
Belə böyük var ustadı Heydər.
Şəmşir, bizə var imdadı Heydər.

Heydər Əliyev nitqində xalq hikməti:

Mənəvi dəyərlərin mühafizəsinin qayğısına qalan Ulu Öndər öz çıxışlarında atalar sözü və məsəllərdən istifadə etmiş, nitqindəki dəyərli sözlər də hikmətli kəlamlara çevrilmişdir. Onun çıxışlarına nəzər yetirsək, görürük ki, milli-mənəvi dəyərlərlə bağlı fikirlər üstünlük təşkil edir. "Hamı bizim milli ideologiyamızın, milli əxlaqımızın, mənəviyyatımızın prinsipləri əsasında yaşamalı və işləməlidir" (2,156). Bununla yanaşı, o, həm də ümumbəşəri dəyərləri də diqqətdən kənarda qoymamış, bu iki amili vəhdətdə qəbul etmişdir: "Mənəvi ənənələrimizi, adətlərimizi qoruyub inkişaf etdirəcəyik. Ancaq bununla bərabər, biz ümumbəşəri dəyərlərdən də bəhrələnirik" (2,175) Ümummilli Lider nitqində atalar sözlərini məqsədinə uyğun, müxtəlif mənə çalarlarında işlətməmişdir. Məsələn, olimpiadaya yola düşən idmançılarla söhbətində mərhum prezidentimiz "Sağlam bədəndə sağlam ruh olar" deyərək onlara motivasiya vermişdir. Ulu öndər çıxışlarında xalqımız üçün önəmli cəhətlər olan kişiliyə-ərliyə, sözübütövlüyə, şücaətilliyə, qorxmazlığa aid

atalar sözlərindən tez-tez istifadə etmiş və bu dəyərləri aşılamişdır: “Bizim Azərbaycanda kişi sözü çox tutumlu sözdür. Sözüün əsl mənasında “kişi” o deməkdir ki, bu adam sözü bütöv adamdır, sözünün sahibidir, kişilərə xas hər cür ləyaqətə, keyfiyyətlərə malikdir, sözü ilə əməli birdir. Atalarımız həmin həqiqəti belə ifadə etmişlər: “Kişinin özünə baxma, sözünə bax”, “Kişinin sözü ilə işi bir olar”, “Kişinin hörməti öz əlindədir”.

Heydər Əliyev və xalq mərasimləri:

Ümummilli Lider Heydər Əliyev xalq mərasimlərinə də böyük dəyər verir, özü də bu cür tədbirlərdə iştirak edirdi. 1969-cu ildə Azərbaycanda dövlət səviyyəsində keçirilən Novruz Ulu Öndərin adı ilə bağlıdır. Ulu Öndər Novruzu həm də milli birlik bayramı adlandırır və Azərbaycan xalqı üçün önəmli olduğunu vurğulayırdı: “Biz nə qədər çox yaşayırsaq, Novruz bayramının Azərbaycan xalqı üçün, hər bir azərbaycanlı üçün nə qədər gərəkli və nə qədər sevimli olduğunu bir o qədər də hiss edirik”(1,170). Bu səbəbdən də müstəqil Azərbaycanın Prezidenti olduqdan sonra o, hər Novruzda ümumxalq el şənliklərinə qoşulur, bayram ənənələrinə, meydan tamaşalarına baxardı. El şənliklərimizə önəm verən dahi şəxsiyyət 1979-cu ildə Gəncədə “Çeşmə” folklor teatrının yaradılmasında böyük rol oynamışdır. Bu cür teatrların yaradılmasına dəstək verən dahi şəxsiyyət xalq mərasimlərinin yaşadılmasında böyük rol oynamışdır.

Göründüyü kimi, Ümummilli Lider Heydər Əliyev bütün fəaliyyəti boyu mənəvi dəyərlərə sadıq olduğunu həm çıxışlarında, həm də fəaliyyətində göstərmişdir. O, bütün ömrünü Azərbaycan xalqının əsrlərə söykənən təcrübəsindən, sınaqlarından keçən adət-ənənələri yaşatmaq üçün çalışmışdır. Hazırda Azərbaycan Respublikasının mədəniyyət siyasətində milli-mənəvi dəyərlərimizin, folklor nümunələrimizin tədqiqi-tədrisi və təbliği məsələləri Ulu Öndərin siyasi kursunu uğurla davam etdirən möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin siyasətində önəmli yer tutur. Milli-mənəvi dəyərlərimizin təbliğatı üçün bir sıra işlər görülmüşdür. Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti, YUNESKO və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban xanım Əliyevanın səyi nəticəsində dövlətimiz 2006-cı il oktyabrın 2-də “Qeyri-maddi mədəni irsin qorunması haqqında” Konvensiyaya qoşulmuşdur. Hazırda YUNESKO-nun qeyri-maddi mədəni irs üzrə Reprezentativ siyahısına Azərbaycanın dəyərləri — “Dədə Qorqud irsi: Dastan mədəniyyəti, xalq nağılları və musiqisi”, “Novruz bayramı”, “Azərbaycan aşıq sənəti”, “Qarabağ atı ilə oynanılan Çovqan atüstü oyunu” və digər mədəni abidələrimiz daxildir.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat

1. Əliyev Heydər. Müdrik fikirlər (1998-2003). Bakı, 2000, 415 s.
2. Heydər Əliyev irsi və Azərbaycan folklorşünaslığının aktual problemləri. Bakı, Nurlan, 2013, 192 s.
3. Qasımlı Məhərrəm. Heydər Əliyev və Azərbaycan folkloru. // “Ozan dünyası” jurnalı. Bakı, 2010, № 2, 3-19

XÜLASƏ

Ümummilli lider Heydər Əliyev rəhbərlik etdiyi dövrlərdə milli-mənəvi dəyərlərimizin qorunması üçün bir çox işlər görmüşdür. Ulu Öndər milli-mənəvi dəyərləri siyasətinin özəyinə çevirmişdir. Ümummilli liderin nitqində milli-mənəvi dəyərlər xalq hikmətləri ilə təcəssüm olunmuşdur. Onun folklorla olan qayğısı nəticəsində “Kitabi-Dədə Qorqud” öz layiqli yerini tutmuş, aşıq yaradıcılığı tədqiq edilmiş, Novruz kimi xalq bayramımız öz adət-ənənələri ilə qeyd edilmişdir. Ulu Öndərin folklorşünaslıq sahəsindəki islahatları da milli-mənəvi dəyərlərimizin araşdırılması üçün zəmin yaratmışdır. Məqalədə Ulu Öndərin siyasi və ictimai görüşlərində milli-mənəvi dəyərlərin yeri barəsində ətraflı söz açılır.

Açar sözlər: Heydər Əliyev, ulu öndər, xalq, milli-mənəvi dəyər, folklor, folklorşünaslıq